

det mest ideelle sogn i det ideelle hjørne er Skrave sogn, hvis ledende bysamfund er Københoved. Når dette bysamfunds historie bliver taget op med talent, som det her er sket, bliver resultatet en sognehistorie ud over det almindelige.

Bibliotekar Aage Bonde, Aarhus, har taget initiativet til bogen. Selv har han bidraget med en skildring af de ældre perioder i sognets udvikling, mens gårdejer Mads K. Gram bravt bistået af fru Marie Boesen har skildret den periode, som endnu levende kan huske eller af nærstående kan have hørt om. Endelig har Tage Holm skildret de kirkelige forhold i Skrave fra 1861, — da den kendte grundtvigske præst, H. Svejstrup blev præst i Rødding og Skrave, — indtil genforeningen.

I Københoved levede i den sidste halvdel af det 19. århundrede en række stoute og meget særprægede personligheder; de kunne måske undertiden føle det lidt trangt, og de kunne tørne hårdt sammen, der er for mange »kokkemænd« (haner) i Københoved, som en af dem sagde; men disse mange kokkemænd har på den anden side sat liv og farve på egnen, og vidt ud har Københoved bysamfund været kendt, og adskillige af dets fremtrædende skikkelser har nydt almindelig agtelse ud over hele Nordslesvig, for blot at nævne H. D. Kloppenborg, I. H. N. Skrumsager og H. D. Kloppenborg-Skrumsager, der var medlem af den preussiske landdag 1908—1918 og af landstinget fra 1920—1928.

Sammen med M. Refslund Poulsens »Minder« giver bogen om Københoved Bysamfund et indtrængende nærbillede af Nordslesvigs hverdag mellem 1864 og 1920 og kan derfor gøre krav på interesse også uden for sognet og egnen.

Troels Fink.

Louis E. Grandjean: De danske Gotlandsfarere. 1950. (Høst & Søn).

Det er yderst fortjenstfuldt, at søhistorikeren Louis E. Grandjean har taget den danske fart på Gotland op til undersøgelse. Det var en kendt sag, at der gennem århundreder havde været en livlig forbindelse mellem Danmark og Gotland, men hidtil har man kun nøjedes med spredte bemærkninger i forskellige værker og afhandlinger. Det er fortrinsvis på grundlag af disse, at forfatteren har bygget sit arbejde, som således ikke inddrager nyt kildemateriale, men alene sammenstillingen af det hidtil kendte har dog medført, at forfatteren har været i stand til at opstille interessante hypoteser, der ofte forekommer sandsynlige og i hvert fald vil kunne give vigtige impulser for et fremtidigt forskningsarbejde.

Louis E. Grandjean går — til dels på grundlag af en stednavnetolkning foretaget af Regnar Knudsen — ind for, at Visby er grundlagt af danske. I det hele taget er han tilbøjelig til, selv hvor det ikke umiddelbart er klart, at finde dansk indflydelse. Værdifuld er hans iagttagelse af en tydelig tilbagegang for øens erhvervsliv før Valdemar Atterdags togt, som ellers er blevet betragtet som tilbagegangens årsag. Bogen følger forbindelsen op indtil den omkring år 1800 dør ud, særlig dvæler forfatteren ved Åbenrå og Sønderborgs århundredlange fart på Gotland. De to byer afløste her Flensborg og Egersund, der havde spillet en større rolle indtil det 17. århundredes midte. Forfatteren synes dog her at lægge vel megen vægt på skibstal og tonnage, ser man nemlig på værdien, da viser det sig, at forholdet er et andet. Når der i 1710 afgik 23 skibe til Åbenrå og Sønderborg og 9 til Flensborg, så repræsenterede de 23's ladning en værdi på 2.014 dlr., medens de 9 til Flensborg medbragte ladninger til i alt 3.231 dlr. (Gunnar Kellgren: Gotland 1690—1720, (1942), s. 151 ff.). Et usikkerhedsmoment ved bedømmelsen af de forskellige byers andel i Gotlandsfarten kom-

mer også ind ved datidens tilbøjelighed til i toldregnskaberne at anføre skipperens hjemsted i stedet for skibets — særlig kendt fra Øresundstabellerne; og det kan anføres, at netop åbenrå'ske skippere i det 18. århundrede for med flensborgske skibe. (Schlaikier: Åbenrå søfarts historie, (1929), s. 9 f.).

Skriftet, der er udgivet af Handels- og Søfartsmuseet, er smukt udstyret og er interessant læsning med en inciterende problemstilling. En del af æren må Grandjean dele med civilingeniør Knud E. Hansen, der har bidraget til bogen med skibstekniske iagttagelser.

Vagn Dybdahl.

M. Mackeprang: Kronborgtapeterne. 1950. (Andreas Fred. Høst & Søn).

I den bog om kronborgtapeterne, hvormed Nationalmuseets tidligere direktør dr. M. Mackeprang har fejret 50-året for sin disputats, foreligger en monografi af væsentlig betydning for vor kulturhistorie. Hans Kniepers vævninger fra 1581—85, der var bestemt til at pryde festsalen på Kronborg, er et betydningsfuldt monument fra vor tidlige renaissance og har mere end blot kunsthistorisk værdi.

Fra gammel tid har det i Norden været brugt at beklæde væggene med vævede stoffer, og de ældst kendte eksempler herpå er vist et par norske billedstene fra Borgund og Skjølingstad, som ifølge Eva og Per Fett bærer en fremstilling af ophængte tæpper og muligt er fra ældre romersk jernalder. Sikkert bevidnet er skikken fra vikingetiden, idet et billedtæppe kendes fra Osebergfundet, og nogle århundreder senere er det broderede, ikke vævede tæppe fra Bayeux med fremstillingen af Englands erobring. De ældste tæppers ejendommelige format med den ringe højde og store længde har muligt sin årsag i, at de har været brugt i en stue med åben ild og uden skorsten, hvor røgen lejrede sig i den øverste del af rummet, og hvor man derfor kun kunne dekorere den del af rummet, der var lige over siddepladserne.

Man må gå ud fra, at vævede tæpper også har været i brug herhjemme, selv om de kun kendes fra kalkmalerier eller ad litterær vej. Et kalkmaleri i Nr. Herløv kirke i Nordsjælland fra ca. 1475 viser således et rum med mønstrede tapeter på en vandret stang, og under renaissance har tapetbeklædning været meget almindelig, hvis man da skal dømme efter de maledes efterligninger, som findes rundt om i landet, f. eks. i Malmö, på Holckenhavn og i Århus (Borgmestergården), for blot at nævne nogle prøver. På Vordingborg slot fandtes 1534 en dræt på flere alen, »syd wdij enhørnyng«, samme år nævnes to maledes drætter fra Lindholm, og i registret over hr. Johan Oxes ejendele fra 1492 nævnes bl. a. 6 lange drætter. Skal man imidlertid dømme efter Frederik I.s forordning om klædedragt og anden skik blandt adelen fra 1528 (Danske Mag. 1, V, 76), har man været meget spartansk, når det drejede sig om denne pynt, da det her siges, at man efter gammel sædvane brugte duge. Hvorledes det nu end forholder sig, danner kronborgtapeterne ved deres størrelse, pragt og kostbarhed en modsætning til det middelalderlige materiale og indleder den moderne brug af tapeter, over hvilken lektor Georg Garde har givet en oversigt i en lille bog fra 1949.

Det kan her tilføjes, at man allerede tidligt kendte maledes tapeter på papir eller lærred. Overleveringen fra Lindholm er allerede anført, og det kan tilføjes, at Peder Oxe efterlod sig 9 stykker af dem 1578. Forfaldet med de velouterede tapeter begyndte allerede i det 17. århundrede. 1634 skal Carl I af England have givet en vis Jerome Lanyer et privilegium på fremstillingen